

CAPUT V.

DE PROPOSITIONIBUS SENSU
COMPOSITIS.

§. 1.

Quot sint propositiones sensu compositae?

Propositionum sensu compositarum sex communiter recensentur species, illaeque sunt sequentes. 1. Exclusivae. 2. Exceptivae. 3. Reduplicativae. 4. Comparativae. 5. Inceptivae. 6. Definitivae, de quibus nunc, quantum fieri potest, breviter agendum.

§. 2.

De propositionibus exclusivis.

Propositiones exclusivae sunt, in quibus habentur propositiones simplices per particulam exclusivam *solus*, *tantum* &c. inter se connexae. v. g. *Istae: solus Deus est super omnia amandus. Quas dederis, solas semper habebis opes.* Revocantur vero inter propositiones implicite seu sensu compositas, quia propositiones, quas complectitur propositio exclusiva, simplices non cuique statim patent.

Particulae vero exclusivae *solus*, *tantum* &c. interdum adficiunt subjectum, huicque soli praedicatum adtribui significant, uti in hac propositione: *Solus Iosephus secundus est Imperator Romanus.*

mus. Interdum adficiunt praedicatum, hocque unum subjecto convenire denotant; uti *Petrus est tantum grammaticus.* An vero ejusmodi signa adficient subjectum, an vero praedicatum, non raro dubium est; id tamen colligi potest vel ex ipsa particula, si sit adjectiva aut adverbium; adjectiva enim potissimum subjectum adficiunt, adverbia vero praedicatum. Haec tamen regula generalis non est, quandoque enim adverbia etiam subjectum adficiunt, ut si dico: *Petrus tantum fuit Princeps & supremum Apostolorum caput.* Quod idem est ac dicere: *solus Petrus fuit Princeps Apostolorum.* Hinc an particula exclusiva subjectum, an praedicatum adficiat, ex antecedentibus & consequentibus colligendum est: nec non ex hoc: si nempe propositio stante ejus veritate possit converti adeo, ut praedicatum generaliter seu secundum omnem suam extensionem sumtum fiat subjectum, tunc particula exclusiva videtur adficere subjectum: ut hanc propositionem *solus homo constat mente & corpore physice unitis* possum convertere sequenti modo: *omne constans mente & corpore physice unitis est homo.*

Ut ejusmodi propositiones sint verae, requiruntur, ut ambae simplices, in quas resolvi possunt, verae sint: hinc aliquo modo videntur coincidere cum propositione copulativa; haec enim propositio: *Solus Deus est super omnia amandus*, sic resolvitur: *Deus est super omnia amandus, & nullus alius est super omnia amandus.* Bene tamen advertendum est, an particula exclusiva subjectum, an praedicatum, an rectum, an obliquum adficiat; idque ex ipsa loquentis intentione colligi debet.

§. 3.

De propositionibus exceptivis.

Exceptivae, quae non adeo multum ab exclusivis differunt, sunt illae, in quibus aliquid de integro subjecto adfirmatur excepto aliquo inferiorum ejusdem subjecti, addita exceptionis particula, qua significatur, illud, quod praedicatur, isti inferiori non convenire: ubi manifestum est, duo formari judicia, ac proinde tales propositiones esse sensu compositas. E.g. si dicam: *nullae sectae antiquorum Philosophorum praeter platonicas agnoverunt Deum esse incorporeum.* Hic duo habentur: primo omnes antiquos Philosophos Deum credidisse corporeum: 2do Platonicos contrarium adseruisse.

Nota. Circa propositionem exceptivam tria requiri: 1mo ut vox *praeter* non idem significet ac *simul*, alias enim propositio non poterit dici proprie exceptiva. Sic non est exceptiva haec: *praeter Andream Petrus est cruci adfixus.* 2do. Id quod excipitur, contineri debet in termino universali, a quo fit exceptio: unde inepta esset haec propositio: *Omnis homo praeter brutum est rationalis.* 3tio. Terminus, a quo fit exceptio, debet esse universalis. Sic male dictum esset: *aliquis studiosus praeter Andream ambulat.*

Ut ejusmodi propositiones sint verae, utraque denuo propositio debet esse vera, tam illa, quae universaliter dicit praedicatum convenire, quam illa, quae dicit unum ab hoc termino universali esse exceptum.

De propositionibus reduplicativis.

Reduplicativae dicuntur illae propositiones, in quibus per particulas reduplicativas, *ut, qua, in quantum &c.* designatur ratio, sub qua adtributum conveniat aut repugnet subjecto: tales sunt: *Reges in quantum Reges soli Deo subsunt. Principibus ut potestatem a Deo habentibus est obediendum &c.* Hae propositiones in varias alias resolvi possunt. Prima sic resolvi potest: *Reges soli Deo subsunt, & ideo soli Deo subsunt, quia sunt Reges.* Hinc a quibusdam hae propositiones ad causales revocantur.

Ad veritatem harum propositionum requiritur utramque partem esse veram, & insuper unam esse alterius partis rationem; seu brevius: requiritur, ut praedicatum ea quoque ratione conveniat subjecto, sub qua nota reduplicativa indicat: sic v. g. haec propositio quorundam Lutheranorum falsa est: *Christus qua homo est ubique*: esse enim ubique Christo non convenit ratione humanitatis.

De comparativis.

Comparativae propositiones sunt, in quibus adtributum secundum aliquem gradum de subjecto enuntiatum per comparisonem ad aliud, cui ipsum adtributum jungitur. v. g.

Fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit Moenia.

Ubi enuntiatum, illum esse fortem, qui fortissima moenia vincit, magis tamen esse fortem illum, qui

qui seipsum vincit. Disputari tamen hic potest: an necesse sit in ejusmodi propositionibus, ut positivum comparativi utrisque comparationis membris conveniat, an scilicet e. g. subponendum sit, duas res bonas esse, ut possimus dicere, alteram altera esse meliorem? respondetur, id quidem in rigore logico esse dicendum, veruntamen usus obtinuit, ut quandoque unum duntaxat membrorum, quandoque neutrum conveniat subiecto. Sic hac propositione: *melius est servire Deo, quam servire diabolo*, indicatur quidem *bonum esse servire Deo*, non tamen etiam *bonum esse servire diabolo*. Hac vero: *melius est habitare cum dracone, quam cum muliere litigiosa*, neutrum esse bonum significatur; sed solum exprimitur, *mulierem litigiosam esse pejorem dracone*. Qui quoque comparandi modus tam in Scriptura, quam in sanctis Patribus non raro deprehenditur. Ut bene observat P. Opffermann *Parte 2. Logices §. CLXIX.*

§. 6.

De inceptivis & desitivis.

Propositiones inceptivae dicuntur illae, quarum objectum nondum est, incipit tamen esse v. g. *Juventus otio disfluere incipit*. Hae inter sensu compositas referuntur, eo quod duo judicia contineant, unum de eo, quod erat ante tempus, de quo loquimur, alterum de eo, quod fit illo tempore. Desitivae sunt, quarum objectum enuntiatur desinere. E. g. *Lingua latina desit esse vulgaris*. Harum propositionum modicus est usus. Hinc etiam, quid ad veritatem earum requiratur, hic supersedemus memorare, tum ex earum notione & usu factis pateat.

Nota. Hae sunt sex propositionum sensu compositarum species, quibus alias adhuc sensu aequae compositas adnecti posse censet clarissimus Corsini. Uti hanc: *Cicero romanae reipublicae tranquillitatem restituit*, sensu compositam dicit, cum simul enuntiet, *romanam rempublicam antea fuisse perturbatam*. Item ubi dico: *Julianus Imperator Christianam Religionem deseruit*: inferri facile poterit, *ipsum Christianae Religioni prius fuisse additum*. At quidquid sit de ejusmodi propositionibus, ego easdem ad inceptivas aut desitivias revocari posse, aut saltem quandam cum iis similitudinem habere censeo. Nunc ad ipsas propositionum ad se invicem relatarum adfectiones.

CAPUT VI.

DE PROPOSITIONIBUS OPPOSITIS ET AEQUIPOLLENTIBUS.

---

§. I.

Divisio propositionum in oppositas & aequipollentes.

Propositionum proprietates, quas hactenus expendimus, absolutae sunt seu tales, quae propositionibus seorsim & sine aliquo unius ad aliam respectu consideratis competunt: sed nunc eas porro perpendemus, quae propositionibus ad invicem relatis competunt, quasque relativas ideo dicere licebit. Dividuntur autem propositiones, in quantum ad invicem relatae sunt, in oppositas & aequipollentes.

§. 2.